

NATURA

Maandblad der Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging

Redacteur: J. Daams, Jac. Oppenheimstraat 22, Eindhoven

Administratie-Adres: Bureau K.N.N.V., C 24, Hoogwoud

Penningmeester: G. Jansma, C 24, Hoogwoud (N.H.), Giro No. 103855

Abonnementsprijs voor niet-leden f 5.— per jaar.

Het Zwitserse nationale park en de omgeving van Preda

door R. de Bruyn, Den Haag

Het is niet te verwonderen, dat de Alpen op de bewoners van ons lage land bij de zee een machtige bekoring uitoefenen. Gewend als wij zijn aan onze stranden, polders en glooiende heidevelden, voelen wij ons in het begin onwennig en zelfs beklemd in de door steile wanden ingesloten dalen, maar wie eenmaal het geluk heeft gehad op een zwerftocht door de Alpen of bij de wintersport de grootse en verheven indruk van de bergen te ondergaan, hem bekruipt elk jaar een intens verlangen om het land van mest en mist te verlaten en de zonnige bergweiden, al of niet bedekt met sneeuw, op te zoeken. Evenmin is het verwonderlijk, dat juist Zwitserland door vele Nederlanders als het ideale vacantieoord wordt beschouwd. Er is bij vele verschillen tussen de beide volken toch een verwantschap, die maakt, dat men zich als Hollander in Zwitserland thuis voelt. Twee volken, die als bewoners van een klein land te midden van grote staten, door harde strijd hun zelfstandigheid hebben verworven en voor wie sindsdien de vrijheid als het hoogste goed geldt. Twee landen, waar de democratie als staatsvorm zich tot een hoog peil heeft ontwikkeld, al verwonderen wij Hollanders er ons natuurlijk over, dat de Zwitserse vrouw nog geen stemrecht heeft! En heeft men de gelegenheid Zwitsers beter te leren kennen, dan zal men daar goede vrienden kunnen maken. Anderzijds is ook de Zwitser als regel op het bezoek van Hollanders gesteld.

Wat ons, die moeten aanzien, dat in steeds versneld tempo alle woeste gronden en resten van ons natuurschoon, voor zover wij die niet met inspanning van alle krachten zullen weten te behouden, ten prooi zullen vallen aan tractor en dragline, in het bergland zo doet genieten, is, dat men er nog dagenlang kan zwerven door gebieden, die, zelfs als zij min of meer in cultuur zijn gebracht, een natuurlijke indruk maken. Maar in de afgelopen halve eeuw hebben ook in Zwitserland rooibouw, moderne techniek en nieuwe agrarische methoden grote verwoestingen aangericht en ook hier vertoont zich het angstwekkend verschijnsel, dat vele technici, boeren en ondernemers niet het minste gevoel voor natuurschoon hebben en zich slechts om — vaak problematieke — materiële winst bekommeren.

De *Schweizerische Bund für Naturschutz* en de *Bund für Heimatschutz* hebben op vele fronten te strijden, maar worden in hun strijd gesteund door een veel groter ledental dan Natuurmonumenten en Heemschut bij ons; on-

Piz d'Aela, gezten van de Falo bij Preda

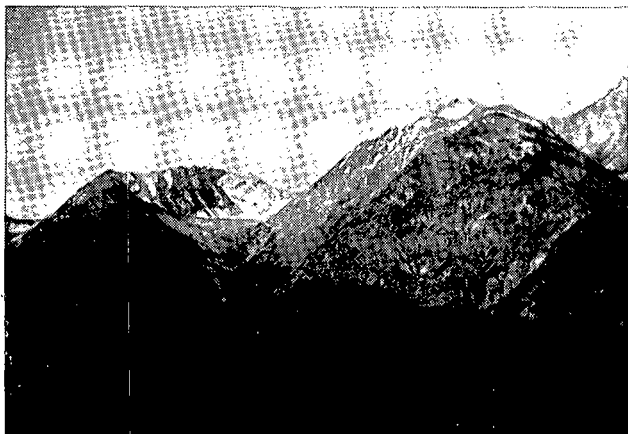
danks deze numerieke aanhang worden toch ook in Zwitserland grote gebieden onherstelbaar bedorven. Stuwdammen, hoogspanningsleidingen, drooglegging van hoogveengebieden, betonnen bouwwerken voor waterregulatie kunnen in vele gevallen nog als noodzakelijk worden beschouwd; erger is, dat de vadsigheid van de hedendaagse toerist hotelhouders en andere ondernemers verleidt tot het op grote schaal aanleggen van kunstwerken, die het natuurschoon op de schandelijkste wijze verminken. Ieder dorp, dat enige hotels rijk is, voelt zich geroepen om een strandbad aan te leggen of langs een of meer berghellingen een gleuf door de prachtige wouden te kappen, ten-

einde ski- en sessili-liften (stoeltjes, die aan een metalen kabel zonder eind onafgebroken de berg op en af worden gesleept) te exploiteren. Aan het eindpunt boven wordt dan gewoonlijk een restaurant gebouwd, waar de onsportieve toerist, die in vijftien minuten een hoogteverschil van ongeveer zeshonderd meter heeft overwonnen, de verdere dag in een dekstoel van zijn unieke prestatie kan uitrusten, om zich bruin verbrand weer naar zijn hotel te laten transporteren. Het is te begrijpen, dat de natuurliefhebbers zich niet alleen geducht ergeren aan de lelijke bouwsels, maar ook aan het voortdurend geratel der installaties.

Gelukkig zijn er in Zwitserland nog verscheidene gebieden, die niet door de vreemdelingenindustrie of ingrijpende cultuurtechnische werken zijn geschon- den. Over twee van die gebieden wil ik in dit artikel iets vertellen.

Het Zwitserse Nationale Park of *Parc Naziunal Svizzer*, zoals het heet in het Rhaeto-Romaanse taalgebied, waarin het is gelegen, beslaat een oppervlakte van ruim 14.000 hectaren en ligt in de uiterste Zuid-Oosthoek van Zwitserland, rechts van de rivier de Inn. Het is voor de Zwitserse natuurbeschermer, wat voor ons het Naardermeer is: het oudste natuurmonument! In 1909 werd de Schweizerische Bund für Naturschutz opgericht en nog in dat zelfde jaar werd de kern van het tegenwoordige Park, te weten het Val Cluozza, een gebied van circa 2000 hectaren, door de Bund gepacht. In de volgende jaren werden er telkens stukken bijgevoegd, maar de pachten en kosten werden voor de vereniging te zwaar, zodat in 1914, ook uit overwegingen van juridische aard, de hulp van de Eidgenossenschaft moest worden ingeroepen. Eerst toen kwam eigenlijk het „Nationale” Park tot stand. Het beheer werd gesteld in handen van de Eidgenössische Nationalparkkommission.

Uitzicht van Alp Murtèr
op Val Sassa

De keuze van het gebied is na grondige studie van alle daarvoor in aanmerking komende terreinen gedaan. In bijna elk opzicht bleek het bergland tussen S-chanf (Scanfs) en Scuol (Schuls) uitermate geschikt voor de stichting van een natuureservaat. Het is een betrekkelijk lage streek tussen de grootse bergmassieven der Oostelijke Alpen, de Bernina, Ortler- en Silvretta-groepen. De hoogste toppen Piz d'Esen en Piz Quaternals zijn maar weinig hoger dan 3000 meter. Gletschers zijn er sporadisch. Daar echter de bodem voor het grootste gedeelte uit een zeer brokkelig dolomietgesteente bestaat, het zgn. Engadinerdolomit, zijn de hellingen steil en sommige dalen zijn over grote oppervlakten met Geröll bedekt. In het Val Sassa loopt men urenlang door een steenwoestenij; eerst aan het eind van het dal komt de beek van onder het steendek te voorschijn.

Het Park biedt zeer veel afwisseling van landschappen. Naast prachtige onherbergzame stukken treft men liefelijke plekje aan, waar men geen berg kan zien en zich in het laagland waant. De bedoeling is het reservaat volkomen te laten verwilderen en in de loop der jaren zijn vele sporen van de vroegere beweiding, bevoeiing en ontginning verdwenen. Toen het Park gesticht werd, behoorden de meeste dalen tot het weide-areaal van de kleine dorpen aan de rand van het Park. Door met die gemeenten gesloten pachtcontracten op lange termijn en servituten is de beweiding uitgeschakeld en ik meen, dat men in het gehele Park nog slechts één koe kan aantreffen! Indertijd was het tenminste aan de pachter van het Blockhaus Cluozza toegestaan, ter wille van zijn gasten een dergelijk ondieer te houden.

Van de vroeger in deze streek in het wild levende dieren zijn de steenbok, de lynx, de beer, de wolf en de lammergeier reeds lang uitgeroeid (de laatste beer sneuvelde in 1904), maar overigens was de rijkdom aan dieren groot. Door de volledige bescherming wordt het Park nu nog bevolkt door herten, reeën, gemzen, Murmeltiere (dat zijn de echte marmotten), vossen, dassen, otters, wezels e.d., steenarenden, Auerhoenders, uhu's enz. Tot grote vreugde van de natuurbeschermers is men erin geslaagd het Park ook weer met een kudde *steenbokken* te bevolken. Tweemaal heeft men in het Val Tantermozza een klein groepje steenbokken, uit andere bergstreken en dierentuinen ge-

importeerd, op vrije voeten gelaten. De eerste kudde heeft, merkwaardig genoeg, het rustige Park verlaten en is geëmigreerd naar de omgeving van Pontresina, waar men toen een ander reservaat voor deze dieren heeft gesticht. Het ideaal van sommige vóórmannen van de S.N.B. was om ook de bruine beer weer in het Park te zien en ik herinner mij de opwinding in de Zwitserse kranten omstreeks 1939, toen enkele bewoners van S-charl (Scarl) bij hoog en bij laag volhielden, dat zij een groot bruin dier hadden waargenomen, dat precies op een beer leek. Zij twijfelden niet meer, toen een boer kwam vertellen, dat zijn paard door een panische angst bevangen was geweest. Of alle voettoeristen in dit zeer eenzame gebied het zo prettig zouden vinden Bruintje Beer in levenden lijve tegen te komen, mag worden betwijfeld en eventuele pogingen om beren in het Park te doen inburgeren zouden op veel verzet stuiten.

Wat krijgt de wandelaar van de in het Park levende dieren te zien? wordt mij vaak gevraagd. De goede waarnemer kan er op rekenen gemzen, herten en Murmeltiere te zien; voor steenbokken en vossen moet men veel geduld en ... geluk hebben. Het aantal vogelsoorten zal ons, die op dit punt verwend zijn, wellicht tegenvallen. Door het ontbreken van in cultuur gebrachte gronden, maar vooral doordat in het Park zo goed als geen loofbomen groeien, is het aantal soorten beperkt. Maar het rondzweven van de steenarenden boven de dalen is een onvergetelijk gezicht en mocht men het geluk hebben een Auerhaan te kunnen observeren, dan weegt zulk een waarneming ruimschoots op tegen het ontbreken van vele bij ons vóórkomende bosvogels. Aardig zijn de notenkrakers, die vooral de arvenwouden met hun gekrijs verlevendigen en de waterspreeuw, die wij langs de beken kunnen zien. Een zeldzaam wordende vogel is de Alpenmauerlaufer, verwant aan de boomklever. Hij houdt zich bij voorkeur op bij steile rotswanden.

Botanisch is het Park bijzonder rijk aan soorten, omdat het op de overgang ligt van de Westelijke en Oostelijke Alpen en dus zowel de kalkminnende als de kalkvliedende flora in grote verscheidenheid is vertegenwoordigd. Ook de grote hoogteverschillen en de steile hellingen, die ten dele aan de sterke zonnestraling zijn blootgesteld, ten dele bijna steeds in de schaduw liggen, zijn oorzaken van veel afwisseling in de plantengroei. Prachtig zijn de arvenwouden en de soms ondoordringbare wildernissen van kruipdennen (Legföhren). Men laat de bossen volkomen verwilderen; op talrijke plaatsen versperren onwortelde reuzen het pad en de zwerver waant zich tussen deze met lange baardmossen bedekte bomen in een oerwoud. Niet alleen mogen in het Park geen bomen worden gekapt, het is zelfs *ten strengste verboden* enige plant uit te trekken, uit te graven of te beschadigen en *bloemen te plukken!* Dat men geen nesten mag uithalen en de dieren niet mag verontrusten, spreekt vanzelf.

Het doel, dieren- en plantenwereld zich zo ongestoord mogelijk te laten ontwikkelen, zou niet worden bereikt, als het de bezoekers was toegestaan, overal het Park te begaan. Daarom mag men zonder vergunning van de parkwachter de bestaande paden, die nauwkeurig op de kaart zijn aangeduid, niet verlaten. Deze beperking is voor de bezoeker niet hinderlijk. De routes zijn zo lang en het terrein is van dien aard, dat slechts ware natuurliefhebbers, die niet tegen het dragen van een rugzak en flinke dagtochten opzien, het Park kunnen doorkruisen. Als men op een dag twee groepjes tegenliggers ontmoet, is het véél. Voor hen, die houden van de stilte en van ongerept natuurschoon, is

een voetreis door dit gebied één van de heerlijkste tochten, die men kan maken.

Preda am Albula

In enkele Verkades albums zong *Thijssse* de lof van de Albulapas en het Lai Palpuogna (dat hij bij vergissing Papapuogna noemde), en of het nu de geheimzinnige naam van dit meertje was, dan wel de enthousiaste beschrijving, die *Thijssse* van de bloemenweelde aan de Albula gaf, weet ik niet, maar ik nam mij vast vóór dat meer eens te bezoeken. Een tweede stoot gaf het omstreeks 1939 verschenen boekje van *Dr A. H. Blaauw*: „*Preda an der Albula, Streifzüge*” (in Preda nog te verkrijgen), dat ik tijdens de bezetting in handen kreeg en dat visioenen van een intens verlangen naar dit prachtige bergland bij mij opriep. Toen ik dan ook na de oorlog voor het eerst weer eens naar Zwitserland kon gaan, trok Preda mij onweerstaanbaar aan en het heeft de verwachtingen niet teleurgesteld.

De treinreis erheen is al een genot. De zgn. *Albulabahn* van Thusis naar het Engadin, in de jaren 1898-1903 aangelegd, is een wonder van spoorwegbouwkunst. Technisch bood de aanleg met zijn veertig tunnels en ontelbare viaducten grote moeilijkheden, doch wat ons met nog meer bewondering vervult is, dat men er naar heeft gestreefd en er ook in is geslaagd, deze spoorlijn zo aan het landschap aan te passen, dat men haar bijna als een organisch deel van dat landschap beschouwt! Van Thusis uit, dat op 700 m gelegen is, klimt de trein steeds hoger het dal in, totdat hij op ongeveer 1800 m voor de barrière tussen Rijn- en Donaugebied komt. Vlak voor de ingang van de 6 km lange tunnel dóór die waterscheiding ligt een klein station met enkele huizen en een hotel, Preda aan de Albulastraatweg. Iets lager nog ligt het kleine dorpje Naz van ongeveer vijftien huizen, w.o. een jeugdherberg, die alleen 's zomers wordt bewoond.

In de omgeving kan men zowel op kleinere als grotere excursies naar hartelust botaniseren en genieten van de grote afwisseling in de vegetatie. Een opsomming van de plantensoorten heeft hier weinig zin; daarvoor verwijs ik naar het boekje van *Dr Blaauw*. Als amateur-botanicus, slechts gewapend met de Alpenflora van *Schröter* (waarmee men de planten alléén aan de hand van de afbeeldingen kan determineren) en de *Streifzüge* van *Dr Blaauw* heb ik maar een geringe kennis van deze rijke plantenwereld opgedaan, maar voor de dilettant is het ontdekken van hem onbekende soorten altijd plezierig. Er zijn dáár nog plekken te vinden, die wit zien van de *Edelweiss*, maar hiervoor moet men ongeveer 600 meter klimmen. Gelukkig is het autobereidend volk, dat de Albulastraatweg onveilig maakt, te lui, anders was het met die *Edelweiss* spoedig gedaan! De Albulapas zelf (2315 m) biedt een heerlijke wandeling, maar wil men de onrust van het verkeer vermijden, dan kan men het Engadin beter bereiken via de Forcla Spinas en het Beverdal, een tocht, die zowel uit landschappelijk als uit floristisch oogpunt bijzonder mooi is; van Spinas is men per trein door de tunnel in 9 minuten te Preda terug.

Prachtige wandelingen kan men maken naar het Val Mulix en het Val Tschitta, welk laatste dal in een Schutzgebiet ligt. Grote kudden gemzen weiden hier op de steile berghellingen van de Piz d'Aela (zie foto 1) en de Piz Rugnux dadains. Wie iets over de vlinders op deze rijke alpenflora wil lezen, kan een artikel van *J. C. Ceton* over Preda vinden in de *Levende Natuur*, jrg. 1933.